

Διαφημιστική „άφφίς,” Έλληνας καλλιτέχνης, πού έβραβεύθη
σέ Διαγωνισμό τής Αμερικανικής Αποστολής Ελλάδος τής
Διοικήσεως Οικονομικής Συνεργασίας. Η Αποστολή αυτή
ρυθμίζει τήν εφαρμογή του Σχεδίου Μάρσαλ στην Ελλάδα.

Τό προηγούμενο μιās «κρατι-
κοποίησης».

Νομικό χρονικό τής υπόθεσης
'Ανδρεάδη

Π. 'Αδαμόπουλος

Καθώς πλησιάζουν οι εκλογές, μέ, για πρώτη φορά από τή μεταπολίτευση, σοβαρά διαφαινόμενη πιθανότητα μιās ουσιαστικής αλλαγής στό πολιτικό σκηνικό, είμαστε μάρτυρες μιās αντιπαράθεσης θέσεων, πού συγκεκριμενοποιείται στό έκατέρωθεν κυβερνητικά προγράμματα, στό όποια κεντρική θέση έχει (άπό διαμετρική βέβαια σκοπιά) και τό ζήτημα τής κρατικοποίησης μερικών επιχειρήσεων. Τής δυνατότητας αυτής, ή

όποια παρέχεται ρητά από τό άρθρ. 106 παρ. 3 του Συντάγματος, μέ παράλληλη αναγραφή (παρ. 4 και 5) συγκεκριμένων διαδικασιών και έγγυήσεων, δέν έγινε μέχρι σήμερα χρήση.

Στό παρόν σημείωμα θά επιχειρήσουμε τήν καταγραφή του ιστορικού μιās περίπτωσης, γνωστής πιά ως «υπόθεσης 'Ανδρεάδη», μέ σημαντικό νομικό ενδιαφέρον, μιά και, άπ' όσο γνωρίζουμε, είναι ή μόνη όπου, χωρίς νά επιχειρηθεί έξαγορά επιχειρήσεων άπ' τό Δημόσιο ή αναγκαστική συμμετοχή του Δημοσίου σ' αυτές (όπως όρίζουν οι τεχνικοί όροι του Συντάγματος), παρουσιάστηκαν ουσιαστικά, μέσα από άλλες νομικές διαδικασίες, έννομες συνέπειες μέ έντονες ομοιότητες προς τήν κοινωνικοποίηση.

1. Τήν 5.12.75 δύο διευθυντές τής Τράπεζας τής Ελλάδος, ενεργώντας σέ εκτέλεση προφορικής έντολής του προέδρου τής Νομισματικής Έπιτροπής 'Υπουργού Συντονισμού Π. Παπαληγούρα, υπέβαλαν στή Νομισματική Έπιτροπή μιά έμπιστευτική έκθεση μέ τήν όποια έπισημαινόταν σειρά παραβάσεων των αποφάσεων τής Νομισματικής Έπιτροπής και γενικά τής τραπεζικής νομοθεσίας από τή διοίκηση των τραπεζών του

«συγκροτήματος 'Ανδρεάδη» («'Εμπορική Τράπεζα της 'Ελλάδος Α.Ε.», «'Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα της 'Ελλάδος Α.Ε.» και «Τράπεζα 'Επενδύσεων Α.Ε.»).

Τὴν ἴδια μέρα ἐξεδόθη, κατ' ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 44 παρ. 1 τοῦ Συντάγματος (πού προϋποθέτει ἐξαιρετικά ἐπείγουσα καὶ πράγματι ἀπρόβλεπτη ἀνάγκη) καὶ ὕστερ' ἀπὸ σχετικὴ πρόταση τοῦ 'Υπουργικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 861/5.12.75 Προεδρικό Διάταγμα, μετ' ὁποῖο παρεσχέθη στὴ Νομισματικὴ 'Επιτροπὴ ἡ ἐξουσία, κατὰ παράκαμψη τῆς προβλεπόμενης ἀπὸ τὸ ἀρθρο 8 τοῦ 'Αναγκαστικοῦ Νόμου 1665/51 χρονοδόρας διαδικασίας πρὸς διορισμὸ ἐπιτρόπου, διορισμοῦ προσωρινῶν ἐπιτρόπων στὶς παραπάνω τράπεζες.

Σὲ ἐκτέλεση τοῦ Προεδρικοῦ αὐτοῦ Διατάγματος (πού κυρώθηκε λίγο ἀργότερα μετ' ὁ νόμο 236/75) ἐξεδόθη, ἐπίσης αὐθημερόν, ἡ ὑπ' ἀριθμ. 100/5.12.75 ἀπόφαση τῆς Νομισματικῆς 'Επιτροπῆς (Φ.Ε.Κ. Α', 276), μετ' ἣν ὁποῖα διορίστηκαν προσωρινοὶ ἐπίτροποι στὶς τράπεζες τοῦ «συγκροτήματος 'Ανδρεάδη» τρεῖς διευθυντὲς τῆς Τράπεζας τῆς 'Ελλάδος ἀντιστοιχίαν (μετ' ἀνάκληση αὐτοδικαία κατάργησιν τῶν καταστατικῶν ὀργάνων τῶν τριῶν τραπεζῶν) καὶ ἐπιφορτίσθησαν αὐτοὶ μετ' ἣν ὑποβολὴ τῆς προβλεπόμενης ἀπὸ τὸ ἀρθρο 8 παρ. 4 Α.Ν. 1665/51 ἐκθεσης.

'Ενῶ συνεχιζόταν ἡ προσωρινὴ ἐπιτροπεία τῶν τραπεζῶν (μὰ καὶ οἱ ἐπίτροποι δὲν εἶχαν ὀλοκληρώσει τὶς ἐκθέσεις τους μέσα στὴν, ἀναμφίβολα πάντως ἐνδεικτικὴ, προθεσμία τῶν δύο μηνῶν πού εἶχε τάξει ἡ Νομισματικὴ 'Επιτροπὴ) ἐξεδόθη ὁ νόμος 431/76, ὁ ὁποῖος ὄρισε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, καὶ τὰ ἑξῆς:

α) ὅτι: «τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον Τραπεζῶν, αἰτίνας ἐτέθησαν ἐπανειλημένως ὑπὸ 'Επιτροπὸν ἢ Προσωρινὸν 'Επιτροπὸν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀ.ν. 1665/1951 ἢ τοῦ ν. 236/1975, τελοῦσι δὲ νῦν ἡ τεθῶσιν εἰς τὸ μέλλον διὰ τρίτην φορὰν ὑφ' οἰονδήποτε τῶν καθεστώτων τούτων, καὶ τῶν ὁποίων τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον πλέον τοῦ ἀποθεματικοῦ ἐξ ἐκδόσεως μετοχῶν ὑπὲρ τὸ ἄρτιον εἶναι κατὰ τὸν χρόνον τῆς τρίτης θέσεως αὐτῶν ὑπὸ ἕν τῶν προαναφερθέντων καθεστώτων ὀλιγώτερον τοῦ ἐνός ἑβδομηκοστοῦ τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῶν πάσης φύσεως παρ' αὐταῖς καταθέσεων, διπλασιάζεται δυνάμει τοῦ παρόντος, οὐδὲ μιᾶς ἄλλης διατυπώσεως ἢ πράξεως ἀπαιτουμένης ἐκδιδομένων πρὸς τοῦτο νέων μετοχῶν» (ἀρθρο. 1 παρ. 1).

β) ὅτι: «ὁ 'Επίτροπος ἢ Προσωρινὸς 'Επίτροπος ἀνακοινοῖ ἀμελλητί δι' ἀνακοινώσεως, δημοσιευομένης εἰς τὴν 'Εφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ἐκδοσὶν τῶν νέων μετοχῶν» (ἀρθρο. 1, παρ. 2).

γ) ὅτι: «αἱ νέαι μετοχαὶ κατὰ ποσοστὸν ἐννέα δεκάτων τῆς αὐξήσεως θὰ διατίθενται εἰς ἡμεδαπὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον, ἡ δὲ κατανομή τῶν μετοχῶν μεταξὺ τῶν προσώπων γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ 'Επιτρόπου, δημοσιευομένης διὰ τῆς 'Εφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ πέντε ἐφημερίδων τῆς πρωτεύουσας» (ἀρθρο. 1 2 παρ. 3).

δ) ὅτι: «αἱ μετοχαὶ τῶν 9/10 τῆς αὐξήσεως, τῶν ὁποίων δὲν ἠθέλε καταβληθῆ ἡ ἀξία καὶ αἱ ἐκπροσωποῦσαι τὸ 1/10 τοῦ νέου κεφαλαίου παρέχονται εἰς τοὺς λοιποὺς μετόχους κατὰ διαδικασίαν ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ 'Επιτρόπου διὰ τῆς περὶ αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου ἀνακοινώσεως αὐτοῦ» (ἀρθρο. 1, παρ. 4).

ε) ὅτι: «ἡ τιμὴ τῶν νέων μετοχῶν εἶναι ὁ μέσος ὄρος τῆς ἐπὶ τῷ Χρηματιστηρίῳ τιμῆς τῶν παλαιῶν μετοχῶν κατὰ τὰς δέκα προηγουμένας τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὴν 'Εφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῆς περὶ διορισμοῦ τοῦ 'Επιτρόπου ἀποφάσεως ἐργασίμου ἡμέρας τοῦ Χρηματιστηρίου 'Αθηνῶν» (ἀρθρο. 1 παρ. 5).

στ) ὅτι: «μετὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς αὐξήσεως διὰ τὴν ἀποκτήσεως πασῶν τῶν νέων μετοχῶν ὑπὸ νέων μετόχων 'Επίτροπος ἢ Προσωρινὸς 'Επίτροπος συγκαλεῖ γενικὴν συνέλευσιν τῶν μετόχων πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου» (ἀρθρο. 2, παρ. 1).

ζ) ὅτι: «ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου τούτου ἀπαγορεύεται εἰς τὰ ΝΠΔΔ ὡς καὶ εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον, νὰ μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα μετοχῶν ἡμεδαπῶν Τραπεζῶν ἀνηκοσῶν εἰς αὐτὰ ἢ σχετικά τούτων δικαιώματα, ἀνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς Νομισματικῆς 'Επιτροπῆς» (ἀρθρο. 3).

Σύμφωνα μετ' ὁ ἀρθρο 1 τοῦ νόμου αὐτοῦ τὸ μετοχικὸν κεφάλαιον τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας (στὴν ὁποία καὶ περιοριζόμεσθε ἀφοῦ αὐτὴ ἔλεγε καὶ τὶς ἄλλες δύο Τράπεζες - τὴν 'Ιονικὴν καὶ Λαϊκὴν κατὰ 98,2% καὶ τὴν Τράπεζαν 'Επενδύσεων κατὰ 60% περίπου ἀλλὰ καὶ τὶς ὑπόλοιπες ἐταιρεῖες τοῦ «συγκροτήματος», συνολικὰ 14) διπλασιάστηκε μετ' ἣν ἐκδοσὶ 3.630.000 νέων μετοχῶν, ἀξίας 162 δρχ. τῆς καθεμιάς (δλ. τὴν ἀπὸ 8.9.76 ἀνακοίνωσιν τοῦ προσωρινοῦ ἐπιτρόπου Γ. Κουμβούκη, Φ.Ε.Κ. 2489/8.9.76, Τεύχος Α.Ε. καὶ Ε.Π.Ε.). Τὰ 9/10 τῶν νέων μετοχῶν (δηλαδὴ 3.267.000 μετοχές) κατανεμήθησαν σὲ 78 νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου πού ἐκδήλωσαν ἐπιθυμίαν ἀγορᾶς τους, ἀπὸ τὸ δὲ ὑπόλοιπο 1/10 (363.000 μετοχές) ὁ ἀριθμὸς μετοχῶν πού δὲν ἀνέλαβαν οἱ παλαιοὶ μέτοχοι διατίθηται στὸ Χρηματιστήριον.

Στὴ Γενικὴ Συνέλευσιν τῶν μετόχων τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας πού ἐγένε τὴν 19.1.77, ἐξελέγησαν ὡς μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς οἱ: Εὐ. 'Ηλιάδης (πρόεδρος), 'Εμ. Κηπουροῦδης, Τρ. Κουταλίδης, Κ. Βεναρδῆς, Γρ. Καλούδης, Σπ. Μεταλληνός, 'Αχ. Μπουμπουδῆς, 'Ιω. Στρατάκης καὶ Γρ. Χατζηγεωργίου. Μετ' ἣν ἐκλογὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, πού ἀνέλαβε αὐθημερόν τὰ καθήκοντά του, ἔπαυε ἡ ἐξουσία τοῦ προσωρινοῦ ἐπιτρόπου. 'Εκλογὴ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἐπακολούθησε σ' ὅλες τὶς Τράπεζες καὶ λοιπὴς ἐταιρεῖες τοῦ «συγκροτήματος 'Ανδρεάδη».

Γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἱστορικοῦ ἄς σημειωθεῖ ὅτι, κατὰ τὴν θεωρηθέντων ὡς ὑπαιτίων τῶν παραβάσεων (καὶ τοῦ ἴδιο τοῦ Στρατῆ 'Ανδρεάδη) ἀσκήθηκα, ὕστερ' ἀπὸ ἐγκλησὴ τῆς Νομισματικῆς 'Επιτροπῆς, ποινικὴ δίωξις, ἡ ὁποία κατέληξε στὴν ἐκδοσὴ τῶν, ἀθωωτικῶν, ὑπ' ἀριθμ. 29/1976 βουλευμάτων τοῦ Συμβουλίου 'Εφετῶν 'Αθηνῶν καὶ ὑπ' ἀριθμ. 1664 καὶ 1665/78 ἀποφάσεων τοῦ Τριμελοῦς 'Εφετείου 'Αθηνῶν.

II. 'Η ἀντίδρασις τοῦ 'Ανδρεάδη ἐκδηλώθηκα, στὸ καθαρό νομικὸ πεδίο, μετ' ἣν κατάθεσις τῆς ἀπὸ 10.3.77 ἀγωγῆς τοῦ ἴδιου καὶ τῶν ἐλεγχόμενων ἀπ' αὐτὸν ἀλλοδαπῶν ἐταιρειῶν Commercial Bank of the Near East LTD., Near East Bank Nominee Ltd, Pax Steamship Corp. καὶ Perga Steamship Corp. (ὅλες μαζὶ κατεῖχαν τὴν πλειοψηφία -50,66%- τῶν μετοχῶν τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας, πρὶν ἀπὸ τὴν αὐξήσιν βέβαια τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου) κατὰ τοῦ 'Ελληνικοῦ Δημοσίου, τῆς 'Εμπορικῆς Τράπεζας (ὑπὸ τὴν νέα τῆς ἐκπροσώπησις), τοῦ Ταχυδρομικοῦ

Ταμειευτηρίου και των 78 νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που κατέστησαν μέτοχοι της Έμπορικής Τράπεζας. Αίτημα είχε η άγωγή ν' αναγνωρισθεί ότι δεν επήλθε αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου επειδή: 1) ο νόμος 431/76 είναι ανίσχυρος, γιατί: α) εκδόθηκε κατά παράβαση του άρθρου 72 παρ. 1 του Συντάγματος (ψηφίστηκε από τμήμα της Βουλής και όχι από την ολομέλεια), β) αντίκειται στο άρθρο 106 παρ. 3-5 του Συντάγματος, (όπου ορίζονται περιοριστικά οι προϋποθέσεις έξαυρας μιάς επιχείρησης ή αναγκαστικής συμμετοχής του Δημοσίου σ' αυτήν), γ) αντίκειται στο άρθρο 5 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος (δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας -προστασία της προσωπικής ελευθερίας), δ) αντίκειται στο άρθρο 17 του Συντάγματος (προστασία της ιδιοκτησίας), ε) αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος (δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης), στ) ο αναγκαστικός νόμος 1665/51, το προεδρικό διάταγμα 861/75 και ο νόμος 236/75, με τους οποίους συναρτάται ο νόμος 431/76 είναι έπισης αντισυνταγματικοί και 2) σέ κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από τά παραπάνω ή αύξηση του κεφαλαίου κατά τό νόμο 431/76 δέν ολοκληρώθηκε και συνεπώς άτόνησε, αφού τό 1/10 των νέων μετοχών δέν ανέληφθη ολόκληρο από τούς παλιούς μετόχους αλλά τό υπόλοιπο διετέθη στό χρηματιστήριο. Η άγωγή αυτή άπερρίφθη μέ τήν ύπ' αριθμ. 15050/77 έμπεριστατωμένη άπόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, ή όποια ως πρός τή μέν άμέσως παραπάνω έπικουρική βάση της άγωγής έκρινε ότι ή αύξηση του κεφαλαίου δέν έξαρτάται από τήν ανάληψη ολόκληρου του 1/10 άπ' τούς παλιούς μετόχους πού, μ' αυτήν τήν έκδοχή, θά μπορούσαν κάλλιστα νά ματαιώσουν τό σκοπό του νόμου, ως πρός δέ τήν κύρια βάση έκρινε τό νόμο 431/76 σύμφωνο μέ τό Σύνταγμα, μέ ειδικότερη, αντίστοιχα, αίτιολογία ότι: α) ή ύποχρέωση των δικαστηρίων νά μήν έφαρμόζουν αντισυνταγματικό νόμο περιορίζεται στον έλεγχο μόνο του περιεχομένου τους κι όχι στή συνδρομή των έσωτερικών στοιχείων του νόμου και τήν τήρηση της διαδικασίας ψήφισής του -έλεγχος πού άνήκει στό νομοθετικό Σώμα, β) δέν ύπάρχει ή προϋπόθεση έφαρμογής του άρθρου 106 παρ. 3 έπ. του Συντάγματος, πού είναι ή άφαίρεση μετοχών άνώνυμης εταιρείας και ή περιέλευσή τους στό Δημόσιο ή σέ δημόσιους φορείς, ένώ στήν περίπτωση Άνδρεάδη πρόκειται για αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, γ) οι περιορισμοί της από τό άρθρο 5 του Συντάγματος προστατευόμενης ελευθερίας δικαιολογούνται από τήν «παράνομη δράση» της τράπεζας και τήν, έξαιτίας της γενικότερης επίδρασης πού έχει στήν Οικονομία της χώρας ή τραπεζική λειτουργία, επιβαλλόμενη ιδιαίτερη άυστηρότητα άπέναντι σ' αυτή τήν «παράνομη δράση», δ) δέν έπέρεχεται κάποια περιουσιακή μετατόπιση ώστε νά θίγεται τό άρθρο 17, στήν προστασία του όποιου άλλωστε περιλαμβάνονται μόνον τά έμπράγματα κι όχι και τά έννοικά δικαιώματα (άποψη πάντως όχι άναντιρρητη), ε) ο κανόνας του άρθρου 20 παρ. 2 άποβλέπει άποκλειστικά σέ περιπτώσεις ένέργειας ή μέτρου της διοίκησης και δέν επιβάλλεται στον κοινό νομοθέτη και σ' τά προηγούμενα νομοθετήματα στά όποια στηρίχθηκε ο νόμος 431/76 είναι κι αυτά σύμφωνα μέ τό Σύνταγμα, για τούς παραπάνω λόγους.

Έπακολούθησε ή από 10.1.79 άγωγή (και ή συνεκδικαθεΐσα

από 16.4.79 έπιδοθητική άγωγή) όχι πιά των ίδιων έναγόντων (ώστε νά άποφευχθεί ή έμπλοκή από τό δεδικοσμένο) αλλά τριών παλιών μετόχων της Έμπορικής Τράπεζας, κατά του ίδιου πάντως κύκλου έναγομένων και μέ τό ίδιο περίπου αίτημα, έμπλουτισμένο μέ αίτιάσεις κατά της ύπ' αριθμ. 100/75 άπόφασης της Νομισματικής Έπιτροπής, ως άντικείμενης στά άρθρα 20 παρ. 2 και 7 του Συντάγματος και έπίκληση άκυροτήτων της Γενικής Συνελεύσεως της Ίονικής και Λαϊκής Τράπεζας κατά τό κοινό δίκαιο. Και ή άγωγή αυτή άπερρίφθη μέ τήν ύπ' αριθμ. 13256/79 άπόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (NoB 1980, σελ. 1244 έπ.), μέ αίτιολογίες κατά τό πλείστον πανομοιότυπες μέ εκείνες της προηγούμενης άποφάσεως.

Τέλος μέ τήν από 30.6.80 άγωγή του ό Άνδρεάδης διεκδίκησε ως άποζημίωση για τήν, έξαιτίας της όλης μεθόδευσης πού προκλήθηκε μέ τήν έκδοση της ύπ' αριθμ. 100/75 άπόφασης της Νομισματικής Έπιτροπής, άπώλεια των έμισθων θέσεων του ως Γενικού Διεθυντή και Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου των τριών Τραπεζών, δρχ. 5.104.116, σύν 50.000.000 δρχ. ως «συμβολική» άποτίμηση της ήθικης δλάβης του. Η άγωγή αυτή πού έστράφη πλέον κατά του Δημοσίου και των μελών της Νομισματικής Έπιτροπής προσωπικά, τά όποια τότε ήταν οι ύπουργοί Π. Παπαληγούρας, Ίω. Μπούτος, Εϋ. Δεδλέτογλου, Κ. Κονοφάγος, Ίω. Βαρδιτσιώτης, Ίπ. Ίορδάνογλου (πέθανε στό μεταξύ) και ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Ξ. Ζολώτας, είχε ως νομική βάση, έκτός από τίς σχετικές διατάξεις του άστικού δικαίου, και τόν πρόσθετο ίσχυρισμό ότι ή άπόφαση της Νομισματικής Έπιτροπής και τά λοιπά νομοθετήματα, ένώ είναι έπιφανειακά νομότυπα και σύμφωνα μέ τό γράμμα του Συντάγματος, στήν οϋσία, «συνολικώς όρώμενα», στρεβλώνουν τό πνεϋμα του και όδηγοϋν στήν καταστράτηγηση του Συντάγματος (fraude a la Constitution -δλ. Ξ. Γιαταγάνα, Τό Σύνταγμα 1, 1975, σελ. 1 έπ.), πού στή συγκεκριμένη περίπτωση συνίσταται στήν «κρατικοποίηση» της Έμπορικής Τράπεζας όχι μέ τούς περιοριστικά στό άρθρο 106 παρ. 3 του Συντάγματος άναφερόμενους τρόπους και έγγυήσεις, αλλά μέ τήν αύξηση του κεφαλαίου της. Και ή άγωγή όμως αυτή είχε τήν ίδια τύχη μέ τίς προηγούμενες: Η διάταξη του άρθρου μόνου, παρ. 3 του νομοθετικού διατάγματος 659/48, κατά τήν όποία τό Δημόσιο, ή Τράπεζα της Ελλάδος, ή Νομισματική Έπιτροπή και τά μέλη της προσωπικά δέν έχουν καμιά άστική εϋθύνη για τίς άποφάσεις της Νομισματικής Έπιτροπής -διάταξη πού κρίθηκε ότι δέν άντιτίθεται στή συνταγματική άρχή της παροχής έννομης προστασίας από τά Δικαστήρια (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος), αφού οι άποφάσεις της Νομισματικής Έπιτροπής είναι δεκτικές προσβολής μέ αίτηση άκυρώσεως στό Συμβούλιο της Έπικρατείας-έπέβαλε στό Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών τήν άπόρριψη, κάπως άδοξα ίσως αλλά όρθά, της άγωγής, μέ τήν ύπ' αριθμ. 18615/80 άπόφασή του.

III. Άν θελήσουμε νά κάνουμε μία στοιχειώδη κριτική άποτίμηση των παραπάνω δικαστικών άποφάσεων μπορούμε νά πούμε ότι σωστά δέν δέχθηκαν τήν αντισυνταγματικότητα των διατάξεων, από τίς όποιες ως τελική συνέπεια προέκυψε ή άπώλεια από τόν Άνδρεάδη του έλέγχου των τραπεζών «Έμπορική», «Ίονική-Λαϊκή» και «Έπενδύσεων». Και τούτο έν

δψει και της αυστηρότητας του ισχύοντος στην Ελλάδα μηχανισμού του δικαστικού ελέγχου της (ουσιαστικής) συνταγματικότητας των νόμων, όπως ορίζεται στο άρθρ. 93 παρ. 4 του Συντάγματος και ερμηνεύεται από την επιστήμη και τη νομολογία. Πράγματι, κατά την ισχύουσα συνταγματική τάξη ο νόμος τεκμαίρεται συνταγματικός και για να κηρυχθεί από το δικαστή ανεφάρμοστος, ως αντίθετος προς το Σύνταγμα, πρέπει να διαπιστωθεί ή προφανής και εκδηλη αντίθεσή του προς αυτό (δέν αρκεί δηλαδή απλώς ή μη συμφωνία), αντίθεση δηλωτική μιας υπέρβασης των ακραίων ορίων των κοινοδουλευτικών εξουσιών - πράγμα που δέν μπορεί να υποστηριχθεί ότι συνέβη, ιδιαίτερα όσον αφορά στα άτομικά δικαιώματα των άρθρ. 5 και 17 του Συντάγματος, όπως και πανηγυρικά κατοχυρώνονται από τη γενική ρήτρα του άρθρ. 25. Επίσης νομίζουμε ότι όρθά απεργίφθη ο ισχυρισμός ότι τά νομοθετήματα αυτά και μάλιστα ή ύπ' αριθμ. 100/75 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής αντιτίθεται στο άρθρ. 20 παρ. 2 του Συντάγματος, αφού γίνεται γενικά δεκτό ότι ή αρχή της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου δέν έχει απόλυτη ισχύ, αλλά ή εφαρμογή της μπορεί να αποκλείεται για λόγους επείγοντος ή λόγω της έλεγκτικής φύσης του διοικητικού μέτρου ή ακόμα και γιατί την εξαίρεση από την αρχή αυτή επιβάλλει ένα υπερέχον δημόσιο συμφέρον (Δαγτόγλου ΝοΒ 1979, σελ. 1409 έπ. και 1556 έπ.). Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι τό ζήτημα αυτό δέν κρίθηκε, άγνωστο για ποιούς λόγους, σέ αυτότελή διοικητική δίκη, όποτε πιθανόν να έπαιρνε κάποιες άλλες νομικές διαστάσεις, εν δψει και του ότι τά έπιχειρήματα της αντισυνταγματικότητας δέν είναι άμελητέα (Μητσόπουλος-Κεραμεύς-Σπηλιωτόπουλος, ΝοΒ 1980, σελ. 1009-1014). Τέλος, και τό ζήτημα της αντίθεσης των νομοθετημάτων στίς διατάξεις του άρθρ. 106 του Συντάγματος, σωστά, νομίζουμε, λύθηκε αποφασιστικά. Κι αυτό γιατί, από τυπικά νομική τουλάχιστον άποψη, ή ρύθμιση που έλαβε χώρα μέ τό πλέγμα των παραπάνω νομοθετημάτων, δέν έμπιπτει στο έννοιολογικό περιεχόμενο του άρθρου 106. Πράγματι, τό άρθρ. 106 παρ. 3 άφορά στην εξαγορά έπιχειρήσεων ή την άναγκαστική σ' αυτές συμμετοχή του Δημοσίου ή άλλων δημοσίων φορέων (δηλαδή των οργανισμών δημοσίου δικαίου, που έχουν ιδρυθεί από τό Κράτος, όπως ή Δ.Ε.Η., ή Ε.Τ.Β.Α. κ.ά.) και όχι και των προσώπων δημοσίου δικαίου, τά όποια έχουν οικονομική αυτότέλεια, δέν διοικούνται από τό κράτος και συνεπώς δέν αποτελούν δημοσίους οργανισμούς (δλ. έπίσημα πρακτικά συζητήσεων επί του Συντάγματος, σελ. 528-539). Αντίθετα ό ν. 431/76 θεσπίζει ύποχρεωτική αύξηση του κεφαλαίου των τραπεζών και παρέχει προτίμηση απόκτησης του μεγαλύτερου ποσοστού των νέων μετοχών σέ πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Έξάλλου δέν θεσπίζει άγορά ή άναγκαστική συμμετοχή, για τίς όποιες μιλάει τό άρθρ. 106 παρ. 3, ούτε καν καθιστά τά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ύποχρεωτικά μετόχους των τραπεζών (λέει: «τά έξ αυτών επιθυμούντα»), άλλ' απλώς τους παρέχει δικαίωμα προτιμήσεως, που ή μή άσκηση του (περίπτωση βέβαια θεωρητική και έξω από την πραγματικότητα) επιτρέπει την αναβίωση του από τον ν. 2190 «περί άνωνύμων εταιρειών» δικαιώματος προτιμήσεως των παλιών μετόχων. Όμως και εδώ δέν θά πρέπει να παραβλεφθεί τό γεγονός ότι εξαιτίας της απόρριψης της τελευταίας άγωγής του Άνδρεάδη για λόγους τυπικούς, δέν ύπήρξε δικα-

στική κρίση σχετικά με τόν από κάθε άποψη ενδιαφέροντα ίσχυρισμό της καταστρατηγήσεως του Συντάγματος, ιδιαίτερα της διάταξης του άρθ. 106 παρ. 3.

Ανεξάρτητα πάντως από τό νομικό ερώτημα, εάν ύπήρξε καταστρατήγηση συνταγματικής διάταξης (πού όπωσδήποτε φαίνεται τελείως άπίθανο νά μπορούσε νά άπαντηθεί θετικά, λόγω τόσο του διαφορετικού πραγματικού της διατάξεως του άρθ. 106 παρ. 3 όσο και του άύστηρου μηχανισμού της κήρυξης της άντισυνταγματικότητας) παραμένει τό πραγματικό-πολιτικό ερώτημα σχετικά με τήν ίδια τήν έπιλογή των νομικών μέσων. Γιατί δηλαδή δέν χρησιμοποιήθηκαν οι δυνατότητες, πού παρέχει τό άρθ. 106 του Συντάγματος, ώστε, με νομικά εύκρινέστερες διαδικασίες νά επιτυγχανόταν ένα παραπλήσιο αποτέλεσμα; Μολονότι είναι φανερό πώς δέν μπορεί νά διατυπωθεί κατηγορηματική άπάντηση, για τήν όποία άλλωστε δέν είμαστε άρμόδιοι, κάποιες σκέψεις, με σοβαρό βαθμό πιθανολόγησης, μās φαίνονται θεμιτές:

Καταρχήν πρέπει νά ειπωθεί ότι τό κράτος παρενέβη, έχοντας στά χέρια του ένα στοιχειώδες νομοθετικό υπόβαθρο (τόν Α.Ν. 1665/51) πού τό συμπλήρωσε με τά υπόλοιπα νομοθετήματα και κυρίως, ένα σημαντικό πραγματικό ύλικό, τίς παραβάσεις δηλαδή του «συγκροτήματος 'Ανδρεάδη», πού είχαν κατ' επανάληψη διαπιστωθεί στό παρελθόν με επίσημες εκθέσεις και κάλυπταν, κατά τίς εκθέσεις αυτές, περίπου δλόκληρο τό φάσμα των πιστωτικών κανόνων και της τραπεζικής δεοντολογίας. Αυτές άκριβώς οι παραβάσεις αποτέλεσαν τή ratio της ρύθμισης, ή όποία έτσι έμφανίσθηκε (άλλά και ύπήρξε) τό κυρωτικό τους αποτέλεσμα, μέσα από μία προφανή αιτιώδη με αυτές συνάφεια, πού ή χρησιμοποίηση των δυνατοτήτων του άρθ. 106 παρ. 3 του Συντάγματος κάθε άλλο παρά θά μπορού-

σε νά κάνει έναργή. Δέν εξαγοράζεται μία έπιχείρηση επειδή έχει χαρακτήρα μονοπωλίου ή έχει ζωτική σημασία για τήν αξιοποίηση των πηγών του έθνικού πλούτου ή έχει ως κύριο σκοπό τήν παροχή ύπηρεσιών προς τό κοινωνικό σύνολο, αλλά χάνεται όριστικά (σάν άπώτερη κατάληξη της ρύθμισης) ό έλεγχός της από τήν παλιά της διοίκηση γιατί αυτή είχε ύποπέσει σέ παραβάσεις: ό ποιοτικός διαφορισμός είναι πρόδηλος. Κοντά σ' αυτά ξπαιξαν τό ρόλο τους και άλλες, επίσης πολιτικής (με τήν ευρεία έννοια του όρου) τάξης έκτιμήσεις, μπροστά στις όποιες ό οικονομικός παράγοντας της άποφυγής καταβολής της άποζημίωσης, ή όποία άλλιώτικα, με τήν έφαρμογή του άρθ. 106 παρ. 3, θά όφειλόταν για τήν εξαγορά, όπωσδήποτε ύπαρκτός και σημαντικότερος, νά μή μοιάζει νά είναι και ό άποφασιστικός. Έννοούμε τήν άπροθυμία του κράτους ν' αναλάβει, αυτό τό ίδιο, τίς τρεις τράπεζες του συγκροτήματος, άφού φαίνεται πώς του άρκούσε ή άπώλεια του έλέγχου από τόν 'Ανδρεάδη, καθώς και (ίσως και κυρίως) τή γενικότερη άπροθυμία της Κυβέρνησης νά καταφύγει στό θεσμό της κρατικοποίησης πού, αν και ή ίδια τόν υπερηψίωσε (πάντως υπό κάπως διαφορετικό συσχετισμό δυνάμεων και πολιτικό και ψυχολογικό κλίμα) θά εγκαινίαζε, έτσι μάλιστα πού είναι κοινωνικοπολιτικά φορτισμένος, μία πρακτική και ένα πνεύμα όχι έπιθυμητά για τήν κυβέρνηση.

Έτσι ή διάταξη του άρθ. 106 παρ. 3 του Συντάγματος εξακολουθεί νά είναι και φαίνεται πώς θά παραμείνει «άπάτητη όδός», τουλάχιστον μέχρις ότου μία κυβέρνηση με διαφορετικό ιδεολογικό προσανατολισμό κληθεί, σέ έκτέλεση του προγράμματός της και διευκολυνόμενη από τό γεγονός ότι τή βρίσκει σέ ισχύ, ψηφισμένη από τίς πολιτικές δυνάμεις πού διαδέχεται, νά τήν ύλοποιήσει.